

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/7/2007

KRYTYCZNI DEMOKRACI: AKCEPTACJA DEMOKRACJI A OCENA JEJ FUNKCJONOWANIA W POLSCE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ 2007

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2006 roku

- ❑ W ciągu ostatniego roku oceny funkcjonowania demokracji w Polsce wyraźnie się pogorszyły. Od lutego do listopada 2006 roku liczba osób zadowolonych ze sposobu, w jaki działa demokracja w naszym kraju, zmniejszyła się z 40% do 30%, natomiast liczba niezadowolonych wzrosła z 46% do 58%.

- ❑ Pogorszenie ocen funkcjonowania demokracji w Polsce nie pociągnęło za sobą spadku poparcia dla systemu demokratycznego. Obecnie akceptacja demokracji sięga 62% i od roku 2004 w zasadzie się nie zmienia.

- ❑ W ostatnim roku wyraźnie zmalało społeczne przyzwolenie na niedemokratyczne formy sprawowania władzy. Od września 2005 roku do listopada 2006 roku liczba badanych uważających, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne, zmniejszyła się z 52% do 40%.

- ❑ Spadkowi społecznej akceptacji niedemokratycznych form sprawowania władzy towarzyszy wzrost identyfikacji z systemem demokratycznym. Od września 2005 roku do listopada 2006 roku liczba osób deklarujących, że dla nich osobiście nie ma znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne, zmalała z 50% do 42%.

Niemal od początku lat dziewięćdziesiątych monitorujemy postawy Polaków wobec demokracji. Przedmiotem tych badań jest z jednej strony ogólna akceptacja porządku demokratycznego i zasięg postaw niedemokratycznych, z drugiej zaś – zadowolenie z funkcjonowania demokracji w Polsce. Kwestie te po raz kolejny poruszyliśmy w jednym z naszych ostatnich sondaży¹.

STOSUNEK DO DEMOKRACJI

AKCEPTACJA SYSTEMU DEMOKRATYCZNEGO

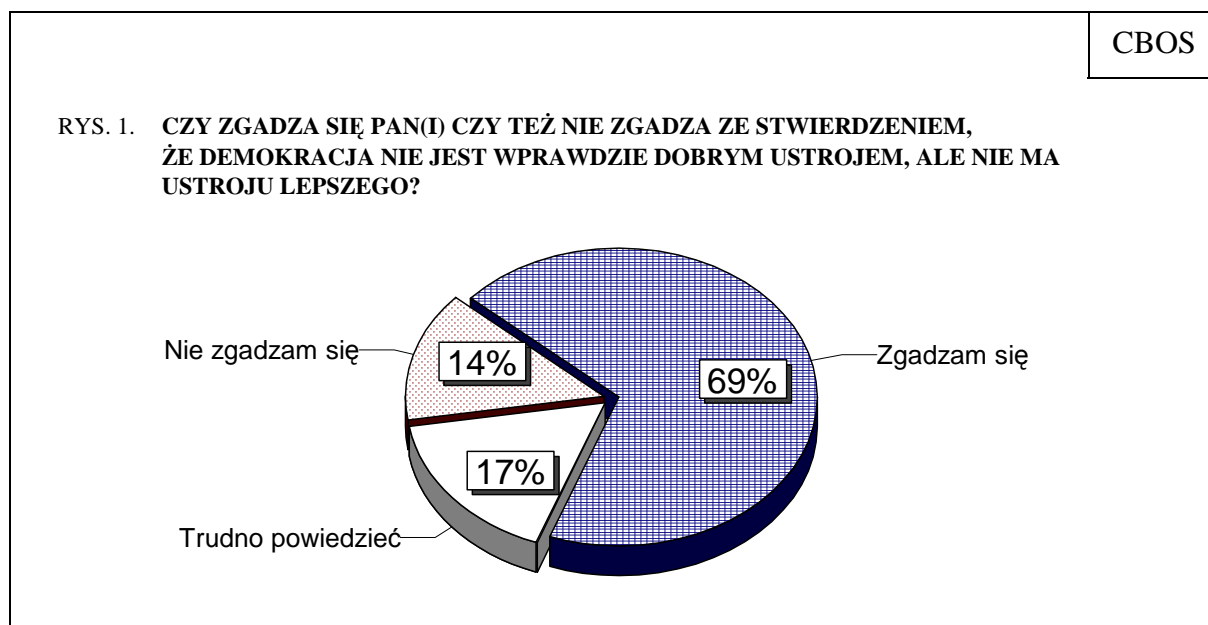
Niemal od początku przemian ustrojowych w naszym kraju Polacy są przekonani o wyższości systemu demokratycznego nad innymi formami rządów. W ciągu ostatnich kilkunastu lat poziom akceptacji ładu demokratycznego zmieniał się w stosunkowo niewielkim zakresie. Relatywnie najniższy był na początku przekształceń ustrojowych, kiedy najsilniej odczuwane były dolegliwości związane z transformacją polityczno-gospodarczą. Jednak także wówczas większość obywateli dostrzegała przewagę systemu demokratycznego nad innymi formami sprawowania władzy. W kolejnych latach poparcie dla demokracji wzrosło i ustabilizowało się na poziomie 60%–70%. Obecnie akceptacja systemu demokratycznego sięga 62% i od roku 2004 w zasadzie się nie zmienia.

Tabela 1

Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów?	Wskazania respondentów według terminów badań															
	X '92	VI '93	XI '93	V '95	IX '95	X '95	XI '96	X '97	III '99	IV '00	X '00	XI '01	III '02	V '04	II '06	XI '06
	w procentach															
Zgadzam się	52	62	61	67	61	71	67	63	64	71	70	63	66	60	61	62
Nie zgadzam się	15	11	16	17	17	12	12	16	19	12	12	17	14	18	15	18
Trudno powiedzieć	33	27	23	16	22	17	21	21	17	17	18	20	20	22	24	20

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (198) przeprowadzono w dniach 2–5 listopada 2006 roku na liczącej 979 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Jeszcze więcej ankietowanych (69%) zgadza się ze stwierdzeniem, że demokracja nie jest wprawdzie dobrym ustrojem, ale najlepszym z możliwych.

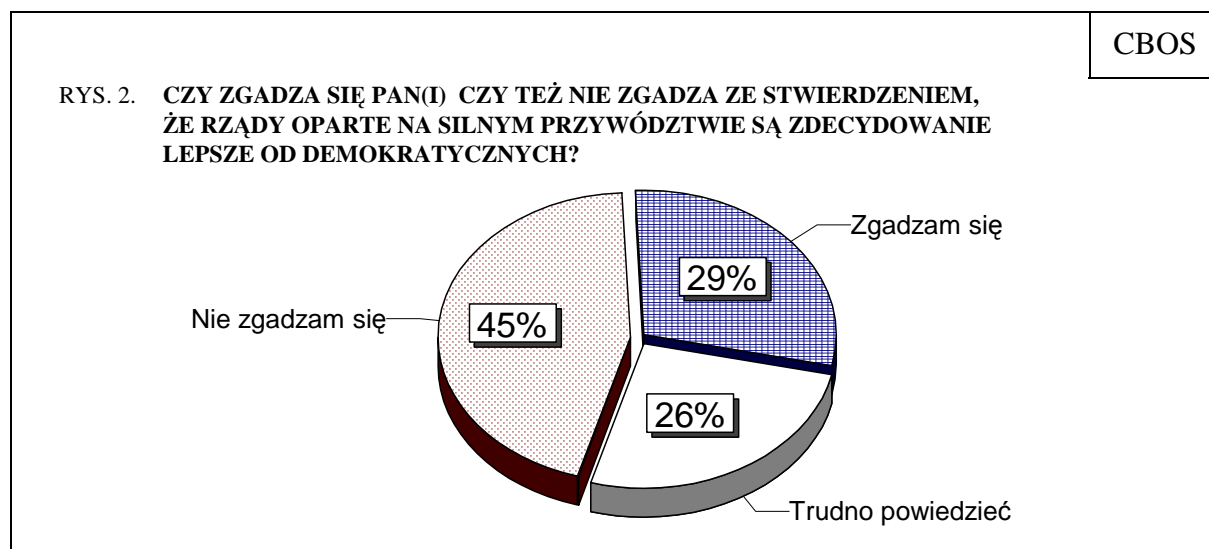
POPARCIE DLA NIEDEMOKRATYCZNYCH FORM RZĄDÓW I SKŁONNOŚCI AUTORYTARNE

Mimo akceptacji systemu demokratycznego, w ocenie przeważającej części Polaków twierdzenie o wyższości demokracji nad innymi formami rządów nie ma charakteru absolutnego. Dwie piąte badanych (40%) sądzi, że w niektórych okolicznościach bardziej pożądane mogą być rządy niedemokratyczne. Tylko niewiele mniej osób (35%) jest przeciwnego zdania. Oznacza to, że w ciągu ostatniego roku społeczne przyzwolenie na niedemokratyczne formy sprawowania władzy wyraźnie zmalało. We wrześniu 2005 roku, tuż po wyborach parlamentarnych, odsetek osób dopuszczających inne niż demokracja formy rządów był najwyższy z dotychczas notowanych. Wówczas po raz pierwszy ponad połowa badanych (52%) uznała, że rządy niedemokratyczne mogą być niekiedy bardziej wskazane niż demokratyczne.

Tabela 2

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań													
	X '92	VI '93	XI '93	V '95	IX '95	X '95	XI '96	X '97	III '99	X '00	III '02	V '04	IX '05	XI '06
	w procentach													
Zgadzam się	36	45	45	47	44	35	46	38	41	37	43	42	52	40
Nie zgadzam się	26	26	29	32	30	41	31	38	36	39	33	30	27	35
Trudno powiedzieć	38	29	26	21	26	24	23	24	23	24	24	28	21	25

W listopadzie 2005 roku aż 40% badanych, więcej niż kiedykolwiek wcześniej, skłonnych było także zgodzić się ze stwierdzeniem, że silny człowiek u władzy może okazać się lepszy niż rządy demokratyczne². Odpowiadając obecnie na pytanie nieco inaczej sformułowane, choć także mierzące poziom autorytaryzmu, znacznie mniej osób wyraziło poparcie dla rządów silnej ręki – 29% uznało, że rządy oparte na silnym przywództwie są zdecydowanie lepsze od demokratycznych.

Obserwowane pod koniec 2005 roku nasilenie w społeczeństwie tendencji autorytarnych nie miało charakteru trwałego. Można sądzić, że rozczarowanie części społeczeństwa rządami PiS, który w swojej retoryce wyborczej odwoływał się do potrzeby wzmocnienia przywództwa w państwie, spowodowało, że tęsknota do rządów silnej ręki osłabła.

² Por. komunikat CBOS „Stosunek Polaków do demokracji”, grudzień 2005.

IDENTYFIKACJA Z SYSTEMEM DEMOKRATYCZNYM

Zmniejszeniu się społecznego przyzwolenia na niedemokratyczne formy sprawowania władzy towarzyszy wzrost identyfikacji z systemem demokratycznym. O ile ponad rok temu połowa Polaków zgadzała się ze stwierdzeniem, że dla ludzi takich jak oni nie ma znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne, o tyle obecnie opinię tę wyraża nieco ponad dwie piąte (42%). Przeważająca grupa badanych (44%) odrzuca takie stanowisko.

Tabela 3

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem: dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	X '92	VI '93	V '95	III '99	X '00	III '02	V '04	IX '05	XI '06	
	w procentach									
Zgadzam się	44	44	45	41	38	49	42	50	42	
Nie zgadzam się	36	40	45	45	47	40	43	39	44	
Trudno powiedzieć	20	15	10	14	15	11	15	11	14	

SPOŁECZNE DETERMINANTY POSTAW WOBEC DEMOKRACJI

Biorąc pod uwagę stosunek obywateli do systemu demokratycznego, mierzony wyżej opisanymi wskaźnikami, można wyróżnić trzy typy postaw: 1) postawę prodemokratyczną, wyrażającą się w przekonaniu, że demokracja ma przewagę nad innymi formami rządów, 2) skłonność do autorytaryzmu, związaną z poparciem dla rządów opartych na silnym przywództwie, oraz 3) postawę alienacyjną, charakteryzującą się brakiem identyfikacji z istniejącym systemem politycznym.

Postawa prodemokratyczna jest negatywnie skorelowana z podatnością na autorytaryzm (r Pearsona = $-0,27$) oraz z poczuciem alienacji politycznej ($-0,23$). Wiąże się z dobrymi ogólnymi ocenami sytuacji w kraju ($0,14$) i nadzieją na pozytywne zmiany w najbliższym czasie ($0,14$). Akceptacja porządku demokratycznego łączy się także z dobrymi opiniami o sytuacji gospodarczej w Polsce ($0,15$) i optymizmem w prognozach dotyczących jej zmian w ciągu najbliższego roku ($0,17$). Poparciem dla demokracji sprzyjają ponadto dobre oceny warunków materialnych własnego gospodarstwa domowego ($0,15$). Istotną zmienną społeczno-demograficzną określającą stosunek do demokracji jest wykształcenie. Im ono wyższe, tym silniejsze przekonanie o wyższości systemu demokratycznego nad innymi formami sprawowania rządów ($0,17$). Z opinią tą zgadza się co drugi respondent z wykształceniem podstawowym (51%) i ponad cztery piąte mających wyższe wykształcenie (82%).

Podatność na postulaty wprowadzenia rządów silnej ręki ma w znacznym stopniu podłoże ekonomiczne. Skłonności autorytarne w istotny sposób wiążą się bowiem z negatywnymi ocenami sytuacji gospodarczej w kraju (r Pearsona = 0,18) i obawami przed jej pogorszeniem (0,16). Ich występowaniu sprzyjają niskie dochody (0,14) i złe oceny warunków materialnych własnego gospodarstwa domowego (0,17). Z opinią, że rządy oparte na silnym przywództwie są zdecydowanie lepsze od demokratycznych, zgadza się 36% badanych określających swoją sytuację materialną jako złą i 25% oceniających ją dobrze. Polemizuje z tym stwierdzeniem odpowiednio 35% i 57% ankietowanych. Podatność na hasła autorytarne wiąże się także z wykształceniem (0,20) oraz wielkością miejsca zamieszkania (0,14). Zdecydowanie najmniejszym poziomem autorytaryzmu wyróżniają się osoby z wyższym wykształceniem (rządy silnej ręki popiera tylko 11% z nich, a odrzuca je 80%) oraz mieszkańcy największych miast, liczących ponad 500 tys. ludności (odpowiednio: 18% i 62%).

Postawa alienacyjna jest bardzo silnie związana z podatnością na autorytaryzm (r Pearsona = 0,37). Oznacza to, że brak identyfikacji z systemem demokratycznym może w konsekwencji prowadzić do społecznej legitymizacji rządów autorytarnych. U podłoża poczucia alienacji politycznej leży ten sam syndrom cech, które sprzyjają rozwijaniu się tendencji autorytarnych. Nieidentyfikowanie się z systemem demokratycznym wiąże się z negatywnymi ocenami sytuacji gospodarczej (0,19) i obawami przed jej pogorszeniem (0,14), niskimi dochodami *per capita* w rodzinie (0,17) oraz złymi ocenami materialnych warunków życia (0,16). Dla przykładu: forma rządów nie ma znaczenia dla 59% ankietowanych o miesięcznych dochodach *per capita* do 300 zł i tylko 29% mających do dyspozycji ponad 1200 zł na osobę w gospodarstwie domowym. Obojętność w tej kwestii deklaruje 46% badanych określających swoje warunki materialne jako złe i 34% oceniających je dobrze. Waga, jaką przywiązuje się do funkcjonowania rządów demokratycznych, zależy od wykształcenia (0,20), a w mniejszym stopniu także od wielkości miejsca zamieszkania (0,14) i wieku (0,13). Stosunkowo najrzadziej poczucia alienacji politycznej, charakteryzującej się brakiem identyfikacji z systemem demokratycznym, doświadczają osoby z wyższym wykształceniem (21%), mieszkańcy ponadpółmilionowych miast (28%) oraz ludzie młodzi – do 24 roku życia (34%).

ZADOWOLENIE Z FUNKCJONOWANIA DEMOKRACJI W POLSCE

Wyniki badań z ostatnich kilkunastu lat niezmiennie pokazują, że mimo akceptacji porządku demokratycznego Polacy nie są zadowoleni ze sposobu funkcjonowania demokracji w naszym kraju. Po okresie bardzo złych ocen utrzymujących się w latach 2002–2004, jesienią 2005 roku opinie o funkcjonowaniu demokracji w Polsce się poprawiły, do czego przyczyniły się odbywające się wówczas wybory parlamentarne i prezydenckie. Wysokie poparcie społeczne dla rządu Kazimierza Marcinkiewicza spowodowało dalszy wzrost zadowolenia ze sposobu działania demokracji w naszym kraju. W lutym 2006 roku oceny jej funkcjonowania należały do najlepszych z dotychczas notowanych (istotnie lepsze były jedynie w listopadzie 1996 roku).

Rozczarowanie rozwojem sytuacji politycznej w kolejnych miesiącach 2006 roku sprawiło, że oceny funkcjonowania demokracji w Polsce ponownie się pogorszyły. Zadowolenie ze sposobu, w jaki działa demokracja w naszym kraju, deklaruje 30% badanych. Niezadowolonych jest niemal dwukrotnie więcej (58%).

Tabela 4

Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?	Wskazania respondentów według terminów badań																			
	XI '93	V '95	X '95	XI '96	X '97	V '98	III '99	XII '99	IV '00	X '00	XI '01	III '02	III '03	VII '03	V '04	XI '04	IX '05	XI '05	II '06	XI '06
	w procentach																			
Zadowolony(a)	36	24	30	44	40	41	28	35	27	37	34	24	22	20	21	26	32	34	40	30
Niezadowolony(a)	52	67	58	47	50	46	62	56	64	51	53	64	67	71	68	63	58	56	46	58
Trudno powiedzieć	12	9	12	9	10	13	10	9	9	12	14	12	11	9	11	12	10	10	14	12

Zadowolenie z rozwoju demokracji w Polsce jest pozytywnie skorelowane z ogólną akceptacją systemu demokratycznego (r Pearsona = 0,23). Należy podkreślić, że mimo tej oczywistej korelacji ogólna akceptacja mechanizmów demokratycznych jest znacznie większa i stabilniejsza, podczas gdy oceny ich działania w naszym kraju bardziej podlegają wpływowi aktualnej sytuacji.

Zadowolenie z funkcjonowania demokracji wiąże się z dobrymi ocenami sytuacji w Polsce (0,24) i nadzieją na pozytywne zmiany w najbliższej przyszłości (0,23). O ile jednak opinie na temat bieżącej sytuacji politycznej oraz działalności władz państwowych nie

przekładają się wprost na stosunek do demokracji jako systemu sprawowania rządów, o tyle wpływają na oceny jej funkcjonowania w naszym kraju. Zadowolenie ze sposobu, w jaki rozwija się demokracja w Polsce, idzie zatem w parze z dobrymi ocenami sytuacji politycznej (0,26) i – w mniejszym stopniu – z oczekiwaniem jej poprawy w najbliższym czasie (0,17%). Bardzo wyraźnie łączy się ono także z dobrymi ocenami działalności rządu Jarosława Kaczyńskiego (0,25), prezydenta Lecha Kaczyńskiego (0,26) oraz Sejmu (0,28) i Senatu (0,25). Opinie na temat sposobu działania demokracji skorelowane są również z poglądami politycznymi (0,18). Zadowolenie z jej funkcjonowania częściej wyrażają osoby identyfikujące się z prawicą (42%) niż badani określający swoje poglądy jako centrowe (27%) czy, szczególnie, lewicowe (19%). Warto jednak dodać, że także wśród osób o orientacji prawicowej przeważa niezadowolenie z działania demokracji w naszym kraju (52%).

Oceny rozwoju demokracji w Polsce, podobnie jak ogólny stosunek do systemu demokratycznego, są powiązane także z opiniami o stanie gospodarki. Zadowoleniu z funkcjonowania demokracji sprzyjają zatem pozytywne oceny sytuacji gospodarczej (0,18) i nadzieje na jej poprawę (0,17). Wiąże się ono także z dobrymi ocenami materialnych warunków życia (0,17). Zadowolenie ze sposobu działania demokracji w Polsce deklaruje 20% respondentów określających swoje warunki materialne jako złe, 27% opisujących je jako średnie i 42% oceniających je dobrze.

W elektoratach partyjnych raczej zadowoleni z funkcjonowania demokracji w naszym kraju są zwolennicy PiS (49%) i LPR (47%). Niezadowolenie wyrażają sympatycy partii opozycyjnych: PSL (55%), PO (61%) oraz SLD (65%). Co ciekawe, najwięcej osób krytycznie oceniających sposób działania demokracji w Polsce jest w elektoracie współrządzącej Samoobrony (80%). Przynajmniej po części można to tłumaczyć faktem, że partia ta ma wśród swoich zwolenników proporcjonalnie najwięcej osób o bardzo niskich dochodach (do 300 zł *per capita* miesięcznie), określających swoją sytuację materialną jako złą.

DOBRE I ZŁE STRONY FUNKCJONOWANIA DEMOKRACJI W POLSCE

Z przedstawionych wyżej danych wynika, że choć demokracja rozumiana jako pewien wzorzec ustrojowy podoba się Polakom, niezmiennie od początku przekształceń systemowych krytycznie oceniany jest sposób jej funkcjonowania w naszym kraju. Dlatego też – zadając pytanie otwarte – zapytaliśmy naszych respondentów, jakie są, ich zdaniem, dobre i złe cechy polskiej demokracji.

Generalnie Polakom łatwiej jest wskazać złe niż dobre strony funkcjonowania demokracji w naszym kraju. Niemal co drugi badany albo nie potrafi powiedzieć, co dobrego widzi w sposobie rozwoju demokracji w Polsce, albo twierdzi, że istniejący w naszym kraju model demokracji nie ma dobrych stron.

		CBOS
Co dobrego widzi Pan(i) w sposobie funkcjonowania demokracji w naszym kraju?		
Swobody obywatelskie		28%
Wolność słowa, wolność przekonań i demonstracji		22%
Wolność osobista, swobody obywatelskie - ogólnie		8%
Wolność wyznania, wolności religijne		3%
Wolność mediów, niezależne media		2%
Prawa i swobody polityczne		16%
Wolne wybory		11%
Partycypacja obywateli w życiu politycznym, możliwość wpływania na politykę, współdecydowanie i kontrola władzy		3%
Swobody polityczne - ogólnie		3%
Równość i praworządność		5%
Praworządność, sprawiedliwość		3%
Równość wobec prawa, równouprawnienie		2%
Otwarcie na świat, swoboda poruszania się po świecie, wejście do UE		6%
Rozwój gospodarczy i wolny rynek		6%
Wolność gospodarcza		3%
Gospodarczy rozwój kraju		2%
Dostęp do towarów, dobre zaopatrzenie rynku		2%
Większe możliwości - ogólnie		2%
Ogólne zadowolenie z funkcjonowania demokracji		3%
Nie ma dobrych stron funkcjonowania demokracji w Polsce		21%
Trudno powiedzieć		26%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić więcej niż jedną dobrą cechę demokracji

Osoby, które dostrzegały pozytywne aspekty funkcjonowania demokracji w Polsce, najczęściej wymieniały wśród nich istnienie swobód obywatelskich, takich jak – przede wszystkim – wolność słowa, a także m.in. wolność osobista oraz wolność wyznania. Znaczna

część wypowiedzi dotyczyła przestrzegania praw i swobód politycznych, związanych przede wszystkim z wolnymi wyborami oraz partycypacją obywateli w życiu politycznym i możliwością wpływania przez nich na politykę. W sposobie działania demokracji w naszym kraju rzadziej dostrzegano takie elementy, jak praworządność i równość wobec prawa. Wśród innych zalet funkcjonującego w Polsce systemu demokratycznego wymieniano wolność gospodarczą i rozwój ekonomiczny kraju oraz otwarcie na świat, związane m.in. z członkostwem w Unii Europejskiej.

Do słabości demokracji w Polsce najczęściej zaliczano niską jakość życia politycznego i złe funkcjonowanie instytucji państwowych. Piętnowano zatem przede wszystkim niekończące się spory i kłótnie polityczne, niekompetencję i nieudolność rządzących oraz nieetyczne zachowania polityków i przypadki łamania przez nich prawa. Politykom zarzucano także lekceważenie społeczeństwa, troskę wyłącznie o własne interesy, nierealizowanie obietnic wyborczych. Krytykowano upartyjnienie państwa – obsadzanie państwowych stanowisk nie według kryterium merytokratycznego, ale ze względu na afiliacje polityczne i partyjne. Pojawiały się też obawy, że sytuacja w Polsce zmierza w kierunku ograniczenia demokracji i wprowadzenia rządów autorytarnych.

Duża grupa badanych krytykowała funkcjonowanie systemu społeczno-gospodarczego w Polsce. Wśród problemów, z jakimi boryka się demokracja w naszym kraju, wymieniano przede wszystkim bezrobocie, biedę, niskie płace i emerytury, a także nierówności ekonomiczne oraz wyzysk pracowników.

W odczuciu dużej części społeczeństwa istotnym mankamentem demokracji w Polsce jest nadużywanie wolności przez obywateli. Wśród przejawów tego zjawiska wymieniano korupcję, różnego rodzaju afery i oszustwa, przestępczość, bezprawie, brak dyscypliny w szkołach. Część osób mówiła ogólnie o myleniu demokracji z anarchią, samowoli, braku autorytetów, a także o nadużywaniu wolności słowa.

Pojawiały się ponadto ogólne wypowiedzi wyrażające troskę o kondycję polskiej demokracji. Wskazywano w nich na złe rozumienie zasad demokracji w Polsce oraz na brak zakorzenienia wartości demokratycznych w społeczeństwie i niskie zaangażowanie obywateli w życie społeczne.

		CBOS
Co złego widzi Pan(i) w sposobie funkcjonowania demokracji w naszym kraju?		
Kwestie związane z funkcjonowaniem sfery polityki		30%
Za dużo sporów, kłótni politycznych		8%
Złe rządy, niekompetencja i nieudolność rządzących, nieskuteczność organów państwa, złe funkcjonowanie instytucji państwa		7%
Brak etyki rządzących i ogólnie polityków, politycy łamią prawa i pozostają bezkarni		7%
Alienacja władzy, politycy lekceważą społeczeństwo, troszczą się tylko o własne interesy		5%
Rządy autorytarne, dyktatura jednej partii, ograniczenie demokracji		3%
Niespełnienie obietnic wyborczych		3%
Partyniactwo, koleśiostwo, obsadzanie stanowisk państwowych swoimi ludźmi		2%
Kwestie społeczno-gospodarcze		23%
Bezrobocie		10%
Bieda, niskie płace i emerytury, brak pieniędzy		9%
Nierówności ekonomiczne, duże różnice w zarobkach, przepaść między bogatymi a biednymi		3%
Wyzysk pracowników		2%
Kwestie dotyczące nadużywania wolności przez obywateli		20%
Korupcja, przekręty, afery, oszustwa - ogólnie		10%
Anarchia, samowola, mylenie demokracji z anarchią, brak ładu, brak autorytetów, nadużywanie wolności słowa		7%
Przestępczość, bezprawie, brak poczucia bezpieczeństwa		4%
Złe wychowanie młodzieży, brak dyscypliny w szkołach		2%
Biurokracja, przerost administracji		2%
Brak równości		2%
Demokracja jest wypaczona, złe pojmowanie zasad demokracji		2%
Demokracji nie jest ugruntowana, zakorzeniona, niskie zaangażowanie obywateli w życie społeczne, jest za mało demokracji		2%
Nie ma złych stron funkcjonowania demokracji w Polsce		5%
Wszystko jest złe w polskiej demokracji		2%
Trudno powiedzieć		22%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić więcej niż jedną złą cechę demokracji

Jak wynika z wypowiedzi ankietowanych, największym mankamentem demokracji w naszym kraju jest niska jakość życia politycznego. W dużej mierze krytyczne opinie na temat życia politycznego w Polsce potwierdzają odpowiedzi na kolejne pytanie.

Tabela 5

Z którymi z wymienionych poglądów na polskie życie polityczne zgadza się Pan(i) najbardziej?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	II '06	XI '06
	w procentach	
Obecne życie polityczne w Polsce wyraźnie zmierza do prawidłowego rozwoju pełnej demokracji	10	5
Życie polityczne w Polsce stwarza więcej szans niż zagrożeń dla prawidłowego rozwoju demokracji	16	13
To, co się dzieje obecnie w polskiej polityce, stwarza tyle samo szans i zagrożeń dla demokracji	33	34
Życie polityczne w Polsce stwarza więcej zagrożeń niż szans prawidłowego rozwoju demokracji	18	22
Życie polityczne w Polsce wyraźnie zmierza do ograniczenia demokracji	9	8
Trudno powiedzieć	14	18

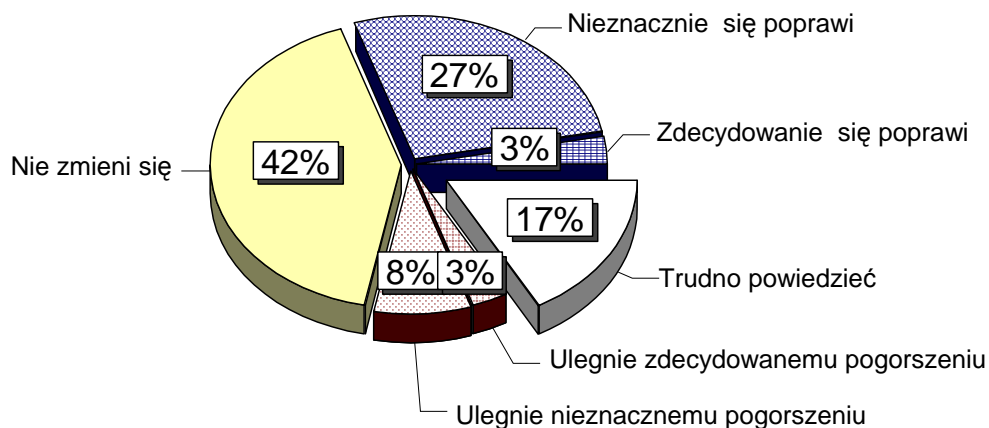
Łącznie niemal jedna trzecia badanych (30%) uważa, że życie polityczne w naszym kraju stwarza zagrożenie dla rozwoju demokracji (w tym 8% sądzi, że wyraźnie zmierza ono do jej ograniczenia). Pozytywnie ocenia wpływ życia politycznego w Polsce na rozwój demokracji ogółem niespełna jedna piąta respondentów (18%). Co trzeci ankietowany (34%) sądzi natomiast, że życie polityczne stwarza tyle samo szans, co zagrożeń dla funkcjonowania demokracji w naszym kraju.

Postrzegany wpływ życia politycznego w Polsce na stan demokracji pogorszył się w ciągu ostatniego roku. W lutym 2006 roku, a więc w okresie funkcjonowania rządu Kazimierza Marcinkiewicza, oddziaływanie życia politycznego na rozwój demokracji również często oceniano pozytywnie, co negatywnie (odpowiednio: 26% i 27% wskazań).

PRZYSZŁOŚĆ POLSKIEJ DEMOKRACJI

Mimo licznych zastrzeżeń do sposobu funkcjonowania demokracji w naszym kraju, Polacy są umiarkowanymi optymistami w prognozowaniu kierunku, w jakim będzie się ona rozwijać w najbliższej przyszłości. Wprawdzie największa grupa (42%) przewiduje, że sposób funkcjonowania demokracji w Polsce nie zmieni się w ciągu najbliższych dwóch lat, ale pozostałe osoby częściej spodziewają się zmian na lepsze (30%) niż na gorsze (11%).

RYS. 3. CZY SĄDZI PAN(I), ŻE W CIĄGU NAJBLIŻSZYCH DWÓCH LAT SPOSÓB FUNKCJONOWANIA DEMOKRACJI W POLSCE POPRAWI SIĘ CZY TEŻ ULEGNIE POGORSZENIU?

Rozczarowanie części społeczeństwa rozwojem sytuacji politycznej w Polsce w ciągu ostatniego roku przyczyniło się do wyraźnego pogorszenia ocen funkcjonowania demokracji. Wzrost niezadowolenia z działania demokracji w naszym kraju nie pociągnął jednak za sobą spadku akceptacji ładu demokratycznego. Przeciwnie, zahamowane zostało obserwowane w drugiej połowie 2005 roku nasilanie się tendencji autorytarnych i wzrastające przyzwolenie na wprowadzenie rządów silnej ręki. Jednocześnie dość wyraźnie zwiększył się także stopień identyfikacji z systemem demokratycznym. Mimo krytycznych opinii o jakości życia politycznego, Polacy są umiarkowanymi optymistami i spodziewają się, że w najbliższym czasie sposób funkcjonowania demokracji w naszym kraju raczej się poprawi, niż ulegnie pogorszeniu.

Opracowała
Beata ROGUSKA

A N E K S

Tabela 1. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem,
że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów?
(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	62	18	20	979
Płeć				
Mężczyźni	68	17	15	466
Kobiety	57	20	23	513
Wiek				
18-24 lat	64	18	18	148
25-34	76	12	12	177
35-44	63	20	16	154
45-54	59	23	17	203
55-64	61	22	17	131
65 lat i więcej	49	14	37	165
Miejsce zamieszkania				
Wieś	60	17	23	362
Miasto do 20 tys.	63	18	19	133
20-100 tys.	66	20	15	197
101-500 tys.	56	21	23	176
501 tys. i więcej mieszk.	71	16	13	112
Wykształcenie				
Podstawowe	51	17	32	274
Zasadnicze zawodowe	60	19	21	257
Średnie	67	20	13	339
Wyższe	82	12	6	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	80	16	3	56
Prac. umysł. niż. szczebla	68	21	11	83
Pracownicy fiz. - umysł.	67	19	14	89
Robotnicy wykwalifikowani	74	12	13	97
Robotnicy niewykwalifik.	53	25	22	33
Rolnicy	64	22	14	52
Pracujący na własny rach.	69	15	16	33
Bierni zawodowo				
Renciści	46	22	33	90
Emeryci	57	16	27	217
Uczniowie i studenci	75	16	9	76
Bezrobotni	54	20	25	115
Gospodynie domowe i inni	49	20	31	39
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	74	17	9	133
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	60	24	17	75
sekt. pryw. poza rolnict.	71	18	11	195
prywatnym gosp. rolnym	64	22	14	52
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	51	26	24	86
301-500	58	14	27	140
501-900	65	16	19	228
901-1200	67	18	15	85
Powyżej 1200 zł	73	21	6	90
Ocena własnych war. mater.				
Złe	51	20	29	269
Średnie	63	18	19	438
Dobre	72	17	10	271
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	57	13	29	77
Raz w tygodniu	61	18	22	473
1-2 razy w miesiącu	57	23	20	160
Kilka razy w roku	71	18	11	184
W ogóle nie uczestniczy	67	17	15	83
Poglądy polityczne				
Lewica	68	24	9	124
Centrum	67	16	17	292
Prawica	70	18	12	304
Trudno powiedzieć	45	18	37	258

Tabela 2. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że **niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne?**

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	40	35	25	978
Płeć				
Mężczyźni	43	36	21	466
Kobiety	37	34	29	512
Wiek				
18-24 lat	41	37	22	148
25-34	36	45	18	177
35-44	47	30	23	153
45-54	41	35	24	203
55-64	42	33	26	131
65 lat i więcej	32	29	39	165
Miejsce zamieszkania				
Wieś	44	27	29	361
Miasto do 20 tys.	35	38	27	133
20-100 tys.	38	38	24	197
101-500 tys.	42	37	20	176
501 tys. i więcej mieszk.	28	51	21	112
Wykształcenie				
Podstawowe	35	27	38	274
Zasadnicze zawodowe	44	32	25	256
Średnie	42	37	21	339
Wyższe	34	57	8	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	44	51	5	56
Prac.umysł.niż.szczebła	36	48	16	83
Pracownicy fiz.- umysł.	45	37	19	89
Robotnicy wykwalifikowani	40	38	22	97
Robotnicy niewykwalifik.	42	31	27	33
Rolnicy	57	19	24	52
Pracujący na własny rach.	36	39	25	33
Bierni zawodowo				
Renciści	41	23	36	90
Emeryci	33	34	33	217
Uczniowie i studenci	37	46	17	76
Bezrobotni	42	30	28	114
Gospodynie domowe i inni	41	22	37	39
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	44	40	16	133
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	38	42	20	75
sekt. pryw. poza rolnict.	40	43	17	195
prywatnym gosp. rolnym	56	18	26	52
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	53	19	29	86
301-500	43	33	24	140
501-900	40	36	23	228
901-1200	45	35	20	85
Powyżej 1200 zł	33	55	11	90
Ocena własnych war. mater.				
Złe	46	26	28	269
Średnie	38	32	29	437
Dobre	36	48	16	271
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	32	37	31	77
Raz w tygodniu	39	32	30	473
1-2 razy w miesiącu	40	34	26	160
Kilka razy w roku	45	43	12	183
W ogóle nie uczestniczy	41	38	21	83
Poglądy polityczne				
Lewica	40	51	9	124
Centrum	43	36	22	292
Prawica	41	42	17	304
Trudno powiedzieć	34	18	48	258

Tabela 3. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że **rzędy oparte na silnym przywództwie są zdecydowanie lepsze od demokratycznych?**

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	29	45	26	978
Płeć				
Mężczyźni	30	49	21	466
Kobiety	28	42	31	512
Wiek				
18-24 lat	31	45	23	148
25-34	27	53	21	177
35-44	28	47	24	153
45-54	30	48	23	203
55-64	35	41	25	131
65 lat i więcej	24	34	42	165
Miejsce zamieszkania				
Wieś	35	34	31	361
Miasto do 20 tys.	25	48	27	133
20-100 tys.	23	51	26	197
101-500 tys.	33	46	21	176
501 tys. i więcej mieszk.	18	62	20	112
Wykształcenie				
Podstawowe	31	30	39	274
Zasadnicze zawodowe	32	43	24	256
Średnie	30	47	23	339
Wyższe	11	80	9	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	23	72	4	56
Prac.umysł.niż.szczebła	19	62	19	83
Pracownicy fiz.- umysł.	29	49	23	89
Robotnicy wykwalifikowani	22	58	20	97
Robotnicy niewykwalifik.	38	29	33	33
Rolnicy	37	35	28	52
Pracujący na własny rach.	34	46	20	33
Bierni zawodowo				
Renciści	37	29	34	90
Emeryci	26	41	33	217
Uczniowie i studenci	28	53	19	76
Bezrobotni	39	29	32	114
Gospodynie domowe i inni	25	39	36	39
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	26	57	17	133
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	19	57	23	75
sekt. pryw. poza rolnict.	28	53	19	195
prywatnym gosp. rolnym	39	32	28	52
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	42	35	23	86
301-500	32	38	30	140
501-900	33	46	21	228
901-1200	27	56	18	85
Powyżej 1200 zł	19	68	13	90
Ocena własnych war. mater.				
Złe	36	35	29	269
Średnie	27	43	30	437
Dobre	25	57	18	271
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	26	44	31	77
Raz w tygodniu	27	43	30	473
1-2 razy w miesiącu	33	40	27	160
Kilka razy w roku	28	58	14	183
W ogóle nie uczestniczy	36	40	25	83
Poglądy polityczne				
Lewica	31	56	13	124
Centrum	29	46	25	292
Prawica	28	56	16	304
Trudno powiedzieć	29	25	47	258

Tabela 4. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem:
**dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy
 rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne?**

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	42	44	14	979
Płeć				
Mężczyźni	44	47	9	466
Kobiety	41	42	18	513
Wiek				
18-24 lat	34	54	13	148
25-34	40	51	9	177
35-44	45	42	12	154
45-54	42	46	12	203
55-64	49	41	10	131
65 lat i więcej	43	31	26	165
Miejsce zamieszkania				
Wieś	47	36	17	362
Miasto do 20 tys.	37	47	16	133
20-100 tys.	49	42	10	197
101-500 tys.	37	51	12	176
501 tys.i więcej mieszk.	28	62	10	112
Wykształcenie				
Podstawowe	44	32	23	274
Zasadnicze zawodowe	45	41	14	257
Średnie	45	46	9	339
Wyższe	21	76	3	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	21	79	0	56
Prac.umysł.niż.szczebła	42	47	11	83
Pracownicy fiz.- umysł.	42	47	11	89
Robotnicy wykwalifikowani	42	44	14	97
Robotnicy niewykwalifik.	44	44	13	33
Rolnicy	63	31	6	52
Pracujący na własny rach.	43	45	13	33
Bierni zawodowo				
Renciści	45	33	21	90
Emeryci	45	37	18	217
Uczniowie i studenci	22	72	6	76
Bezrobotni	51	32	17	115
Gospodynie domowe i inni	35	46	19	39
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	38	54	8	133
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	35	50	15	75
sekt. pryw. poza rolnict.	40	50	10	195
prywatnym gosp. rolnym	64	29	6	52
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	59	31	9	86
301-500	43	40	17	140
501-900	44	44	12	228
901-1200	47	49	4	85
Powyżej 1200 zł	29	64	6	90
Ocena własnych war. mater.				
Złe	46	36	18	269
Średnie	45	40	15	438
Dobre	34	59	7	271
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	29	49	22	77
Raz w tygodniu	44	42	14	473
1-2 razy w miesiącu	48	36	16	160
Kilka razy w roku	39	53	7	184
W ogóle nie uczestniczy	36	51	13	83
Poglądy polityczne				
Lewica	44	51	5	124
Centrum	43	44	12	292
Prawica	38	55	7	304
Trudno powiedzieć	44	28	27	258

Tabela 5. Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?

(%)

	Zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	30	58	12	978
Płeć				
Mężczyźni	31	61	8	466
Kobiety	28	55	17	512
Wiek				
18-24 lat	33	58	9	148
25-34	34	58	8	177
35-44	27	59	13	153
45-54	27	63	10	203
55-64	27	57	15	131
65 lat i więcej	28	51	20	165
Miejsce zamieszkania				
Wieś	29	56	15	361
Miasto do 20 tys.	36	50	14	133
20-100 tys.	31	60	9	197
101-500 tys.	24	63	13	176
501 tys. i więcej mieszk.	30	62	8	112
Wykształcenie				
Podstawowe	29	49	22	274
Zasadnicze zawodowe	28	63	9	256
Średnie	29	60	11	339
Wyższe	35	61	4	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	42	54	4	56
Prac. umysł. niż. szczebla	34	60	6	83
Pracownicy fiz. - umysł.	33	56	12	89
Robotnicy wykwalifikowani	33	56	11	97
Robotnicy niewykwalifik.	22	66	13	33
Rolnicy	28	67	4	52
Pracujący na własny rach.	33	64	3	33
Bierni zawodowo				
Renciści	26	54	20	90
Emeryci	27	54	18	217
Uczniowie i studenci	40	57	3	76
Bezrobotni	17	67	15	114
Gospodynie domowe i inni	30	49	21	39
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	34	60	6	133
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	30	56	14	75
sekt. pryw. poza rolnict.	34	58	8	195
prywatnym gosp. rolnym	29	67	4	52
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	19	67	14	86
301-500	25	60	15	140
501-900	29	60	10	228
901-1200	36	58	6	85
Powyżej 1200 zł	36	60	3	90
Ocena własnych war. mater.				
Złe	20	65	15	269
Średnie	27	58	15	437
Dobre	42	51	7	271
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	36	41	23	77
Raz w tygodniu	29	57	14	473
1-2 razy w miesiącu	32	54	13	160
Kilka razy w roku	27	68	5	183
W ogóle nie uczestniczy	23	66	10	83
Poglądy polityczne				
Lewica	19	77	4	124
Centrum	27	64	9	292
Prawica	42	52	6	304
Trudno powiedzieć	23	50	27	258

Tabela 6. Czy sądzi Pan(i), że w ciągu najbliższych dwóch lat sposób funkcjonowania demokracji polskiej poprawi się czy ulegnie pogorszeniu?

(%)

	Poprawi się	Nie zmieni się	Ulegnie pogorszeniu	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	30	42	11	17	977
Płeć					
Mężczyźni	30	42	14	14	466
Kobiety	29	41	9	20	512
Wiek					
18-24 lat	29	47	11	13	148
25-34	28	45	14	13	177
35-44	25	42	11	22	153
45-54	33	40	13	14	203
55-64	32	45	7	16	131
65 lat i więcej	31	32	9	28	165
Miejsce zamieszkania					
Wieś	29	43	10	19	360
Miasto do 20 tys.	35	39	7	19	133
20-100 tys.	25	44	16	15	197
101-500 tys.	36	38	9	17	176
501 tys.i więcej mieszk.	26	46	13	16	112
Wykształcenie					
Podstawowe	25	40	9	26	274
Zasadnicze zawodowe	31	44	10	15	256
Średnie	33	42	12	14	339
Wyższe	31	43	15	11	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	28	54	10	8	56
Prac.umysł.niż.szczebla	33	38	17	12	83
Pracownicy fiz.- umysł.	31	45	11	13	89
Robotnicy wykwalifikowani	39	33	11	17	97
Robotnicy niewykwalifik.	25	47	9	19	33
Rolnicy	23	46	20	11	52
Pracujący na własny rach.	35	43	10	12	33
Bierni zawodowo					
Renciści	29	35	8	28	90
Emeryci	32	37	9	22	216
Uczniowie i studenci	26	50	16	8	76
Bezrobotni	21	48	8	22	114
Gospodynie domowe i inni	35	43	9	13	39
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	28	47	14	11	133
spółce właścicieli	27	40	15	18	75
prywatnych i państwa	40	39	9	12	195
sekt. pryw. poza rolnict.	24	43	20	13	52
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	23	48	11	18	86
301-500	30	40	12	18	140
501-900	34	44	8	15	227
901-1200	43	37	13	7	85
Powyżej 1200 zł	31	41	13	14	90
Ocena własnych war. mater.					
Złe	22	46	11	21	268
Średnie	30	39	12	19	437
Dobre	37	42	10	11	271
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	35	36	5	23	77
Raz w tygodniu	31	39	11	19	473
1-2 razy w miesiącu	31	45	13	12	159
Kilka razy w roku	26	52	8	13	183
W ogóle nie uczestniczy	23	35	22	21	83
Poglądy polityczne					
Lewica	26	45	19	9	124
Centrum	32	42	13	13	292
Prawica	42	40	8	10	303
Trudno powiedzieć	15	43	8	34	258